

Gespreksnotitie rondetafelgesprek

Misstanden binnen gesloten gemeenschappen en sektes

Anko Postma
Burgemeester Gemeente Tubbergen

Ter voorbereiding op:
Vaste commissie voor Justitie en Veiligheid
dd. 15 oktober 2026

Introductie

De ervaringen in Twente laten zien dat gemeenten en hun partners bij signalen van misstanden binnen gesloten, sektarische groeperingen tegen grenzen aanlopen. Het ontbreekt aan voldoende wettelijke mogelijkheden, specialistische kennis en centrale regie om signalen tijdig te duiden en effectief op te volgen.

De situatie rond de Pater Pio Stichting heeft deze knelpunten zichtbaar gemaakt. Naar aanleiding daarvan hebben de burgemeesters van de veertien Twentse gemeenten, verenigd in het Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente (DVO), gezamenlijk een brandbrief gestuurd aan de ministers van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Daarin vragen zij om specifieke wetgeving tegen sektarisch misbruik en om een landelijk meldpunt met mandaat voor opvolging en procesregie. Ook politie en Openbaar Ministerie hebben aangegeven deze wens te steunen.

Hoofdvraag: hoe kan de overheid effectiever optreden tegen misstanden binnen gesloten gemeenschappen en sektes?

Effectiever optreden vraagt om een combinatie van passende wetgeving, specialistische kennis, een herkenbaar landelijk meldpunt en centrale procesregie.

Signalen over gesloten groeperingen komen nu vaak bij verschillende organisaties terecht, zoals gemeenten, politie, Openbaar Ministerie, Veilig Thuis, inspecties en zorgaanbieders. Het ontbreekt aan één partij die deze signalen bij elkaar brengt, in samenhang beoordeelt en waar nodig de regie op de opvolging neemt.

1. Welke signalen van misstanden blijven momenteel onder de radar?

Juist de geslotenheid van deze groepen maakt dat misstanden lang buiten beeld kunnen blijven. Mensen kunnen sterk afhankelijk zijn van een leider of de groep. Psychologische druk, groepsdruk, manipulatie en financiële uitbuiting zijn van buitenaf niet altijd direct zichtbaar.

Daarnaast raken signalen versnipperd over verschillende instanties. Een afzonderlijk signaal hoeft niet direct aanleiding te geven tot optreden, terwijl het totaalbeeld wel degelijk zorgwekkend kan zijn.

Het voormalige meldpunt Sektesignaal ontving in 2019 meldingen over 270 verschillende gesloten groeperingen. Volgens sektpsycholoog Jessica Terwiel was dit slechts het topje van de ijsberg.

2. Waarom schiet de huidige aanpak tekort?

De kern van het probleem is de combinatie van versnipperde signalen, onvoldoende specialistische deskundigheid, het ontbreken van centrale regie en beperkte juridische mogelijkheden.

Sinds het wegvallen van Sektesignaal in 2020 is er geen herkenbaar landelijk aanspreekpunt meer voor professionals. Het in 2025 opgerichte hulppunt van Fier vervult een belangrijke rol voor slachtoffers, maar heeft geen mandaat voor structurele opvolging en procesregie.

Daardoor kijkt iedere organisatie vanuit de eigen verantwoordelijkheid naar een deel van de problematiek, zonder dat iemand vanzelfsprekend het geheel overziet.

3. Welke belemmeringen ervaren betrokkenen in de praktijk?

Gemeenten willen vroegtijdig kunnen handelen bij serieuze signalen, maar lopen tegen de grenzen van de huidige wetgeving aan.

Psychologische manipulatie, systemische dwang en de invloed van een groepsleider op leden en hun omgeving zijn moeilijk binnen bestaande wettelijke kaders te vatten. Hetzelfde geldt voor financiële uitbuiting wanneer die samenhangt met afhankelijkheid en beïnvloeding.

Daarnaast ontbreekt een duidelijke partij die bij complexe situaties signalen kan verbinden, partijen bijeen kan brengen en de regie kan nemen.

4. Hoe kunnen slachtoffers beter worden beschermd en ondersteund?

Een landelijk meldpunt zou meer moeten doen dan alleen meldingen registreren of hulp bieden. Het moet signalen kunnen duiden, verbanden kunnen leggen en voorzien in de procesregie met opvolging.

Dat is juist bij gesloten groeperingen belangrijk, omdat de stap naar buiten groot kan zijn. Wie zich uiteindelijk meldt, moet niet zelf zijn weg hoeven vinden tussen verschillende instanties.

5. Welke lessen kunnen worden geleerd uit andere landen?

Andere landen hebben al wettelijke mogelijkheden ontwikkeld voor vormen van dwang en sektarisch misbruik.

Frankrijk beschikt over specifieke wetgeving tegen sektarisch misbruik en psychologische onderwerping. Het Verenigd Koninkrijk kent strafbaarstelling van dwingende controle binnen bepaalde relaties. Ook België werkt aan wettelijke kaders om optreden tegen sektarische bewegingen mogelijk te maken.

Deze voorbeelden zijn niet één op één toepasbaar op Nederland, maar laten wel zien dat psychologische manipulatie en dwang nadrukkelijker juridisch kunnen worden aangepakt. Daarbij is van belang dat gesloten groeperingen zich relatief eenvoudig kunnen verplaatsen. Zonder passende regelgeving bestaat het risico dat Nederland aantrekkelijker wordt voor groepen die elders onder toezicht staan of worden aangepakt.

6. Is aanvullende wet- en regelgeving noodzakelijk?

Wat ons betreft wel. De aangekondigde afzonderlijke strafbaarstelling van psychisch geweld is een belangrijke stap.

Wel is van belang dat nieuwe wetgeving voldoende aansluit bij de specifieke dynamiek binnen gesloten groeperingen. Daarbij gaat het onder meer om psychologische manipulatie en dwang, financiële uitbuiting en de invloed van groepsdruk en leiderschap.

Tegelijkertijd is wetgeving alleen niet voldoende. Zonder een landelijke structuur waarin signalen worden samengebracht en iemand verantwoordelijk is voor de opvolging, blijft een belangrijk deel van het probleem bestaan.

Tot slot

De situatie rond de Pater Pio Stichting heeft zichtbaar gemaakt waar gemeenten en hun partners in de praktijk tegenaan lopen. De problematiek zelf is niet specifiek Twents.

De kern van de gezamenlijke oproep van de veertien Twentse burgemeesters is daarom helder: zorg voor passende wetgeving én een landelijk meldpunt met kennis, mandaat en procesregie en opvolging.

Gemeenten vragen om handelingsperspectief wanneer concrete signalen van misstanden zich voordoen, zodat signalen eerder worden herkend, betrokken organisaties effectiever kunnen handelen en slachtoffers beter worden beschermd.